5. Пичугина Г. А. Дидактическая игра как средство повышения эффективности обучения базового курса химии:дисс. ... канд. пед. наук:13.00.02 / Пичугина Галина Антоновна. — М., 2003. — 225с.
6. Пішенко О. В. Дидактичні ігри як засіб активізації навчання фізики в основній школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання» / О. В. Пішенко. — К., 2009. — 20 с.

УДК: 376.1-056.36-053.4:37.016:796.012.424

Рецензент: М.О. Супрун,
доктор педагогічних наук, професор

ДОСЛІДЖЕННЯ РУХОВИХ УМІНЬ І ОКРЕМИХ КОМПОНЕНТІВ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ ДОШКІЛЬНИКІВ З СИНДРОМОМ ДАУНА

Р.Я. Крупей

В статті висвітлюється проблема діагностики стану дрібної моторики дошкільників з синдромом Дауна. Висвітлено основні компоненти рухової сфери означеної категорії дітей. Визначений напрям корекційно-педагогічної допомоги дітям з синдромом Дауна із розвитку дрібної моторики. ***Ключові слова:*** *діти з синдромом Дауна; дошкільний вік; компоненти моторики.*

Исследование двигательных умений и отдельных компонентов мелкой моторики дошкольников с синдромом дауна

В статье освещается проблема диагностики мелкой моторики дошкольников с синдромом Дауна. Отражены основные компоненты двигательной сферы отмеченной категории детей. Определенно направление коррекционно-педагогической помощи детям с синдромом Дауна с развития мелкой моторики.

Ключевые слова*: дети с синдромом Дауна, дошкольный возраст, компоненты моторики.*

The development of fine motor skills of preschoolers with down syndrome: theoretical and methodological approaches

The article highlights the problem of fine motor skills of preschoolers with Down syndrome. Highlights with the basic components of the motor areas of the definite categories of children. The determined directions of correctional and educational assistance to children with Down syndrome to develop fine motor skills.

***Keywords**: children with Down syndrome, preschool age, disturbance of motor functions.*

Одним з важливих досягнень спеціальної освіти в українському суспільстві є включення в процес виховання і навчання дітей, які раніше не мали можливості відвідувати загальноосвітні заклади і отримувати адекватну педагогічну допомогу. До такої категорії можна віднести дітей з синдромом Дауна.

Значення повноцінно сформованих ручних дій важко переоцінити. Помічено, що діяльність руками,особливо дрібних рухів пальців впливає на формування мовлення (М.М. Кольцова, Є.М. Мастюовова, Л.М. Шипіцина та ін.)

Не менш важливо розвивати дрібну моторику для формування предметно-практичних дій, від розвитку яких залежить формування ігрової, пізнавальної, конструктивної, навчальної та інших видів діяльності (П.Я. Гальперін, М.М. Кольцова, Л.Ф. Обухова, І.П. Павлов, М.М. Сєчєнов, Д.Б. Ельконін та ін.)

До восьмидесятих років XX століття вважалося,що у дітей з синдромом Дауна послідовність етапів рухового розвитку така,як і в нормі,але навички з'являються у більш пізні терміни.

Дослідження зарубіжних вчених[Карр,Коннолі,Майкл,Лаутеслагер та інших]за останні тридцять років показали,що при синдромі Дауна існують специфічні проблеми в розвитку рухових функцій.Вони продемонстрували, що діти з синдромом Дауна більш значно відстають у руховому розвитку, ніж в розумовому.Також вони стверджують, щоможна говорити не про сповільнений, а про альтернативний розвиток, маючи на

увазі інший порядок формування навичок та їх якісну своєрідність. Вцілому їх дослідження підтверджують: в основі порушення дрібних рухових дій у дошкільників з синдромом Дауна лежить знижений м'язовий тонус, який в свою чергу приводить до порушення узгодженості рухів м'язів, зниженню (шкірної та тілесної) чутливості, надмірної еластичності зв'язок і підвищеній рухливості суглобів.

Без глибокого і систематичного вивчення сформованості рухових навичок, врахування їх у навчально-виховному процесі та застосування специфічних корекційних впливів неможливо якісно розвивати дрібну моторику означеної категорії дітей.

Враховуючи все вище сказане нами було проведено діагностичне вивчення дошкільників віком 4-6 років з синдромом Дауна, спрямоване на виявлення рівня сформованості дрібної моторики.

Дослідження дрібної моторики рук ґрунтувалося на положеннях методики обстеження моторного розвитку (М.М. Кольцової,1973;М.М. Єфіменко,1999) та розумового розвитку(С.Д. Забрамної,Є.А. Єкжанової,Є.А. Стрєбєлєвої,2007), але модифіковані з врахуванням структури порушення.

В оцінку рівня сформованості моторики рук увійшли показники морфофункціонального розвитку дрібної моторики,наведеді у працяхН.М. Аксаріної,К.Д. Печори,1978;Л.О. Бадаляна,2000; П.Л. Жиянової,2002;М.М. Кольцової,1973;Н.А. Малашиної,2006;Л.С. Сековець,2008 та ін.:

– рухові можливості рук(розгинання,згинання,піднімання,відведення витягування);
– хватальні рухи;
– узгоджена діяльність рук;
– рухи кистей рук(згинальні,розгинальні,кругові);
– зоро-моторна координація;
– наслідувальні рухи руками;
– ритмічність рухів;

– предметно-практичні дії.

Програма обстеження включала 6 серій — завдань(всього ігрових вправ):

1-а серія:ігрова вправа "Побався", спрямована на встановлення контакту і співпрацює дорослим; визначення емоційної реакції дитини на процес обстеження, визначення ведучої руки, особливостей хватальних рухів, способів діяльності, сформованості предметно-практичних дій (модифікований тест Є.А. Стрєбєлєвої,2009 "Пограй");

2-а серія: ігрова вправа "Злови і кинь м'яч" — обстеження узгодженої діяльності рук, рухових можливостей рук, характеру виконання завдань(наявність і стійкість інтересу, способи діяльності) (модифікований тест М.М. Єфіменко);

3-я серія: ігрові вправи "Переклади м'ячик", "Ліхтарики" — виявлення особливостей рухів кистей рук, характеру виконання завдань (вміння доводити роботу до кінця);

4-а серія: ігрові вправи "Покажи пальчик" — обстеження диференційованих рухів пальців рук (тест запропонований М.М. Кольцовою);

5-а серія: ігрові вправи "Розбери і склади пірамідку", "Розрізні картинки" — виявлення рівня розвитку зоро-моторної координації, наявності співвідносних дій, ведучої руки, цілеспрямованих дій (модифіковані тести Є.А. Стрєбєлєвої);

6-а серія: ігрові вправи "Збери фасольку в тарілочку" — виявлення сформованості захватів; узгодженої роботи рук;

7-а серія: спрощений варіант проби на динамічний праксин —ігрова вправа "долонь-кулак" —обстеження наслідувальних рухів руками, послідовності дій (тест запропонований Виготським — Лурія, Т.В. Ахутіною).

Результати обстеження оцінюються за чотирьохбальною шкалою:

1 бал—низький рівень розвитку; 2 бала — середній; 3 бала — високий.

У відповідності з отриманими результатами виконаних завдань(1-7 серії)визначені рівні сформованості дрібної моторики та оволодіння предметно-практичними діями дошкільників з синдромом Дауна(табл.1).

Таблиця 1.

Показники розвитку дрібної моторики	Діапазон рівнів сформованості дрібної моторики та предметно-практичних дій		
	Низький рівень – 1бал	Середній рівень – 2 бали	Високий рівень – 3бали
Рухові можливості рук	Різко обмежені; спостерігається сильне розслаблення і утруднення при виконанні довільних рухів	Обмежені; спостерігаються значні відставання в темпі і якості рухів(неповне випрямлення в ліктьовому суглобі; знижена амплітуда); спостерігається надмірне розслаблення в суглобах при згинанні.	Рухи рук вільні, природні, повноцінні.
Хватальні рухи	Долоні не розкривають;роблять спроби схопити іграшку використовуючи "долонний захват"	Долоні розкривають не повністю; здійснюють пучковий захват.	Долоні розкривають ,використовують різноманітні способи захвату іграшки (в залежності

			від величини, розміщення): усіма пальцями, пучком, “пінцетний захват" Згинальні, розгинальні, кругові рухи кистей рук розвинені достатньо, амплітуда повна, статичну рівновагу тримає.
Рухи кистей рук	Згинальні, розгинальні, кругові рухи кистей рук практично не розвинені; статичну рівновагу не тримає	Згинальні, розгинальні, кругові рухи кистей рук розвинені недостатньо; мала амплітуда рухів; статичну рівновагу тримає	Долоні розкривають ,використовують різноманітні способи захвату іграшки (в залежності від величини, розміщення): усіма пальцями, пучком, “пінцетний захват" Згинальні, розгинальні, кругові рухи кистей рук

			розвинені достатньо, амплитуда повна, статичну рівновагу тримає.
Диференційовані рухи пальців	Рухи пальців обмежені; протиставлення великого пальця не сформовано;самостійно пальці не розводить; після допомоги дорослого пальці повертаються в початкове положення.	Рухи пальців частково диференційовані; самостійно виділяє великий і середній пальці;статичну рівновагу утримує.	Роз'єднує і з'єднує пальці; рухає пальцями незалежно один від одного; утримує статичну рівновагу;
Узгодженість дій	Рухи рук не узгоджені	Рухи рук недостатньо узгоджені;мяч самостійно не ловить,утримує притискаючи до себе;частини картинок зєднує неточно.	Рухи рук узгоджені
Зоро-моторна координація	Зоро-моторна координація розвинена слабо: співвідносить отвори кілець	Зоро-моторна координація розвинена недостатньо:задатний самостійно	Зоро-моторна координація розвинена:картинку і пірамідку

	зі стержнем за допомогою дорослого.	розібрати і зібрати пірамідку;співвідносить отвори кілець зі стержнем після декількох спроб; частинки картинок співвідносить, але з'єднує після декількох спроб.	складає самостійно шляхом співвіднесення за допомогою зору; рухи рук скоординовані.
Наслідувальні рухи руками	Частково відповідають зразку.	Рухи відповідають зразку; виникають труднощі в якості і темпі рухів.	Рухи рук відповідають зразку
Ритмічність рухів	У запропонованому темпі рухи не виконують.	У запропонованому темпі виконують рухи частково.	Рухи у запропонованому темпі виконують.
Предметно-практичні дії	Не сформовані.	Сформовані частково.	В основному сформовані .

Проводилось вимірювання сили опору окремого м'яза кистей рук за допомогою механічного ручного динамометра

Проаналізуємо більш детально виконання вправи"Побався" дошкільниками з синдромом Дауна у відповідності з наведеними критеріями.

Характеристика сформованості хватальних дій у дітей з синдромом Дауна свідчить про значні труднощі при здісненні

даної функції і відповідає 1-2 балам — низький, середній рівень.

Якісна характеристика досліджуваних параметрів рухового розвитку фіксувалася у межах низького(45%) і середнього (55%) рівнів розвитку (табл.2).

Результати антропометричних досліджень свідчать про незначну силу кистей рук.Таким чином, хватальні дії у дітей з синдромом Дауна знаходяться на низькому рівні.Відчуваються труднощі у здійсненні пальцевого захвату предметів, утриманні і відпусканні з рук.Рухи виконуються в'яло, без достатнього напруження м'язів, не точно, не плавно і не скоординовано у повільному темпі.

У контексті даного дослідження стало зрозумілим, що робота з розвитку дрібної моторики рук у дошкільників з сіндромом Дауна повинна проводитися послідовно, від маніпулювання предметами до розвитку довільних рухів пальцями рук, за допомогою яких дитина навчиться активно досліджувати оточуючий світ та взаємодіяти з ним.

В комплексі корекційних заходів по розвитку дрібної моторики у дошкільників з синдромом Дауна особливу увагу необхідно приділяти системному розвитку моторики кисті, пальців рук, розвитку зап'ястя, координації і послідовності рухів, використовуючи різноманітні ігрові технології.

Література:

1. Ахутина Т.В.Нейропсихологический подход к диагностике и коррекции трудностей обучения письму/Современные подходы к диагностике и коррекции речевых расстройств/ Под ред. М.Г. Храковской.— СПб.:Изд-во СПб. Ун-та, 2001.— С.195-212.

2. Екжанова Е.А., Стребелева Е.А. Методика педагогического обследования ребенка младшего дошкольного возраста с умственной отсталостью// Дефектология.— 2007.— №6.— С.49-59.

3. Забрамная С.Д. От диагностики к развитию/ С.Д. Забрамная.— М.:Новая школа, 1998.— 144 с.

4. Кольцова М.М. Двигательная активность и развитие функций мозга ребенка / М.М. Кольцова. — М.: Педагогика,1973. — 144 с.

УДК: 376.42:37.034

Рецензент: Т.В. Бушуева,
кандидат психологічних наук, професор

МЕТОДИКИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ КОПІНГ-ПОВЕДІНКИ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ПІДЛІТКІВ

Л.О. Макарчук

У статі розглянуто причини та форми порушення поведінки розумово відсталих підлітків. Представлено та запропоновано методи та методики психологічної діагностики копінг поведінки дітей підліткового віку з особливостями інтелекту. Визначено основні труднощі діагностування стратегій опановуючої поведінки.

Ключові слова: *копінг поведінка, психологічна діагностика, копінг стратегії, підлітки з розумовою відсталістю.*

Методики психологической диагностики копинг-поведения умственно отсталых подростков

В статье рассмотрены причины и формы нарушения поведения умственно отсталых подростков. Представлены и предложены методы и методики психологической диагностики копинг поведения детей подросткового возраста с особенностями интеллекта. Определены основные трудности диагностики стратегий совладающего поведения.

Ключевые слова: *копинг поведение, психологическая диагностика, копинг стратегии, подростки с умственной отсталостью.*

Methods of psychological diagnosticsofcoping behavior of mentally retarded adolescents

The article deals with the causes and forms of violation behavior of mentally retarded teens. Presented, methods and techniques of psychological diagnosis coping behaviors children